

Jože Potokar Cvrčo – recenzija retrospektivna razstava, 8. september 2022, grad Bogenšperk

Retrospektivna razstava slikarja Jožeta Potokarja Cvrča, ki je danes pred vami, kaže stvaritve zrelega ustvarjalca, preciznega umetniškega snovalca in interpreta ter odličnega opazovalca ljudi, njihove psihe, pa tudi lepote narave. Ob Potokarjevih likovnih delih človek opusti misel na opredelitev amaterski umetnik, saj pred nami stojijo odlične likovne mojstrovine.

Potokarjev opus je obsežen, slikar pa govori v svojem, sedaj že razpoznavnem likovnem jeziku, v katerem riše številne zgodbe življenja. Predvsem je znan po motivih podob rudarjev v rudniškem miljeju. Tu je edinstven, njegove rudarske študije pa realistični odsev dogajanja globoko v temnih jamah, kjer so ljudje prepuščeni nevarnostim, temi in zato tudi bližje drug drugemu. V teh podobah s poudarjenim realizmom, ostrino in temnejšimi barvnimi kontrasti slika notranjo tesnobo rudarjev, skrbi, utesnjenost v zatohlem rudniškem miljeju in njihove tihe pogovore. Če bi šlo za svetnike, bi temu ikonografsko rekli *sacra conversazione*. Med rudarji se namreč čuti neslišen pogovor, neizrečene besede in neslišne misli, ki jih le prek pogledov namenjajo drug drugemu. Ker je bil Potokar sam rudar, so njegove likovne pripovedi neposreden pričevalec dogajanja v globokih, skrivnostnih rudniških rovih, v katere navadno človeško oko nima dostopa. Jože Potokar Cvrčo v motivu rudarjev piše nedostopne življenjske trenutke in jih prevaja v lasten, razpoznaven likovni jezik.

Avtorjev opus je obsežen. Slikarsko znanje je gradil ob različnih likovnih in grafičnih tehnikah. Z večino natančnega opazovalca in opisovalca je v lastno likovno govorico prevedel številne likovne ikonografske motive. Poleg podob delavcev v rudniku, je ustvaril še: ženske akte, podobe konj, tihožitja, tudi tihožitja z rudniškimi napravami, portrete, krajine, morske krajine, podobe navadnega človeka pri delu na polju in igri, pa nadrealistične fantazijske podobe...

Jože Potokar Cvrčo je v bistvu figurativnik, slikar skrivnih kotičkov človeka in odnosa do sočloveka ter okolja, v katerem se nahaja. Obrise figur se da čutiti tudi v ozadju nekaterih njegovih abstraktnih del, ki jih slika z ekspresivno barvno skalo in postimpresionistično potezo čopiča. Sicer pa v njegovih delih ves čas prevladuje realizem, ki niha med socrealizmom, nadrealizmom in hiperrealizmom, barvna abstrakcija je bolj izjema, kot pravilo. Ob zgodbi, ki jo snuje in ob realističnih podobah je zelo pomembna izbira kolorita

ter kontrasti, ki jih tvorijo barve. Kot je sam omenil v intervjuju za časopis Reporter mu barva pomeni doživljanje, tako jamskega kot zunanjega sveta, pravi: "Vedno me v slikarstvu nazaj vlečeta črna in bela barva, na neki način tema na eni strani in svetloba na drugi. To prihaja iz notranjosti. To je moje doživljanje jame."¹ Z barvnimi kontrasti tudi opredeli okolje, v katerem naslika motiv. Tako na primer pri ženskih aktih prav z barvnimi kontrasti doseže razmerje med svetlostjo, polnostjo, voluminoznostjo, kompaktnostjo, erotičnostjo ženskega telesa in mehkobo in temino prostora. Akte postavi v center kompozicije in jih obsije s posebno svetlobo in žarečo, ekspresivno barvno paletto. Predstavi nam jih razgaljene in močno osvetljene, kot bi bili del mikavne izložbe, a v njih hkrati ohrani njihovo intimo in čutnost. Ženskih teles ne retušira. Celó poudari njihove telesne napake, obline. V tem so tudi podobe aktov zapisane realizmu in ostrini. Akti so tako na nek način realistični sopotnik rudarjem, saj so v bistvu predstavljena ženska telesa gledalcem nedosegljiva, a so hkrati s svojo živostjo in barvami močan kontrast utesnjenim rudniškim podobam. Gre torej za motivni boj med tuzemskim, svetlim svetom in temnim, skrivnostnim, a zanimivim podzemljem.

Tudi iz drugih motivov ugotovimo, da je Potokar pravzaprav likovni poet socialne tematike in razmišljanja o kontrastih življenja. Pri slikanju kmečkih opravil in navadnih ljudi pri igri se na primer spet postavi v vlogo realističnega, poetičnega opazovalca dogajanja. Delo ljudi nad zemljo lahko vidimo kot kontrast rudniškega dela pod njo. A slikarja ne zanimajo le zgodbe ljudi. Ljudi prevaja tudi s svojo domišljijo v različne nadrealistične miljeje. Ustvari novi svet, svet, ki je odsev dolgih ur dela v rudniški poltemi, kjer si človek iz različnih senc v domišljiji ustvarja podobe pošasti. Figure so ujete v vibaste forme človeških kosti, udov, mišic. Nanje boljčijo oči in pošasti, ki so napol krokarji, napol ljudje. Tesnoba skrivnosti podzemlja sreča presenečenega gledalca.

Zanimiva so tihožitja, pa naj gre za upodobitev sadja, cvetja ali rudniških naprav ali strojev, naslikana v realistični, skoraj hiperrealistični potezi in v popolni ostrini, medtem ko je pri njegovih abstrakcijah poudarjen močan barvni ekspresionizem. Pri slikanju marin in konj čutimo eksplozivnost in dovršenost ter iskričnost slikarjeve poteze. Na eni strani imamo podobe viharjih morij z antičnimi ladjami, ki na grozečih valovih delujejo kot orehove lupinice, na drugi umirjene morske vedute. Odlične so podobe konj. Te slika v gibanju, kot bi

¹ Igor Gošte, Jože Potokar Cvrčo, slikar in nekdanji rudar: Največ, kar sem v jami doživel, povedo moje slike, Revija Reporter, 1. avgust 2021, <https://reporter.si/clanek/magazin/joze-potokar-cvrco-slikar-in-nekdanji-rudar-najvec-kar-sem-v-jami-dozivel-povedo-moje-slike-893612>

hotel ves čas dokazovati svoje odlično slikarsko znanje, pa znanje anatomije in gibanja živali. Med vsemi naštetimi podobami, pa se v likovnem opusu slikarja Jožeta Potokarja Cvrča nahaja tudi posebej zanimiv ženski portret. Dama srednjih let je namreč zasnovana v enaki kompoziciji kot znamenita Kofetarica Ivane Kobilice, a vendar s posebno likovno govorico slikarja odlično prevedena v novo interpretacijo tega ikonskega, slovenskega motiva.

Razstava, ki jo odpiramo danes torej nudi vpogled v obsežen avtorjev opus in številne, nove likovne interpretacije. Od gledalca pa zahteva, da se posveti vsaki podobi posebej in ob njej razmišlja o človeku, notranjih občutjih in različnih človeških okoljih. Vabim vas, da si jo skupaj ogledamo.

Mag. Ana Kocjančič